

Borja Papa és l'únic text que s'ha traduït —que vaig traduir, l'any 2009— a l'italià de Joan Francesc Mira, autor que mereixeria unes fórmules d'exportació molt més adequades a la seva gran personalitat literària. Tanmateix, aquí no em vull deturar en les dificultats de traducció ni en les solucions que em semblaren viables de cara a la lectura per part d'un públic italià. Només voldria tocar uns punts fonamentals sobre els quals vaig anar comprènent la idea del projecte textual de la novel·la.

El relat és estructurat com si es tractés d'unes memòries que Alexandre VI va escriure durant la primavera de 1503, l'últim any de la seva vida. La història comença el dia de la seva coronació, el 26 d'agost de 1492, i es desenvolupa al llarg d'onze anys —amb una cronologia que correspon a la durada del seu papat. La disposició dels materials és molt ordenada: la narració conté una sola prolepsi, que se situa just al principi, i procedeix segons una successió d'esdeveniments històrics continguda en dotze capítols de dotze paràgrafs cadascú.

Fet i fet, la lectura es caracteritza, com molta part de l'obra de Mira, pel fet de tenir un projecte que és força complicat, atès que es basa en la perspectiva del discurs i, alhora, ambiciosament senzill des del punt de vista de la fluïdesa del relat.

A una forma que recorda el gènere del diari —el narrador, Roderic de Borja parla en primera persona i comença *in medias res*— correspon un estil que definiria com a «coordinatiu»: es tracta d'una construcció sintàctica gens difícil, però també llarga i plena de puntuacions, i que s'enriqueix per la multitud de valors que pot assolir qualsevol coma. Ara bé, aquesta prosa, que es desplega d'una manera desimbolta i descansada, té un objectiu contrari, hiperbòlic, perquè juga amb una gran irregularitat de salts entre passat i present, i fluctua entre l'estil directe —que d'altra banda no resulta marcat ni per l'ús dels dos punts ni a través de les cometes— i l'indirecte. Alexandre VI representa un torrent d'exuberància i equili-

El ritme de la prosa de *Borja Papa*: reflexions d'una traductora

bri, i dóna veu a un narrador que escriu amb el desig de contar oralment les seves memòries i el moviment dels seus pensaments.

Allò que avui en dia gosaria anomenar com una *mise en texte*, ja em va semblar, en el moment de la traducció, que corresponia més a una noció de ritme prosòdic que a una decisió exclusivament estilística. Per dir-ho d'una altra manera, és com si el ritme —i repeteixo: ho dic respecte al que ara m'interessa subratllar i recollint les reflexions que he anat fent des de la meua primera lectura, i més endavant amb la traducció, de *Borja Papa*— ve abans de l'estil i es col·loca entre l'escriptura i la parla, en aquella fase que Henri Meschonnic, assenyala com «l'organització del moviment d'un discurs». I això significa que, a la distinció entre l'escrit i el parlat, cal afegir-hi un tercer aspecte diferent dels altres dos. Amb la qual cosa, continua Mes-

chonnic, resulta que «la paradoxa de l'oralitat, tal com s'ha definit, és que l'únic lloc on es realitza plenament és la literatura. En deriva, tot seguit, un criteri de valor: el valor en literatura és una realització com més potent millor i única de l'oralitat. D'aquesta manera cada escriptura és escriptura només a condició que sigui invenció de la mateixa oralitat».

La idea d'oralitat i la proposta d'un tercer model entre l'escrit i el parlat —sempre que el concebem d'aquesta manera i no n'intentem una *reductio* simplificadora— em sembla perfectament aplicable a l'obra. I va ser la tendència preeminent que vaig notar dins la prosa de *Borja Papa* i que, de bell nou, se m'apareixia com el seu element específic més important. O, com a mínim, el que més ressaltava i que jo volia traslladar a l'italià amb la major fidelitat possible. Sense alteracions. O més o menys sense alteracions.

Abans d'enfrontar-me al text de Mira, ja havia traduït uns autors importants, com ara Llorenç Villalonga —*Mort de dama*— o Blai Bonet —*El mar*. Són obres mestres del segle XX, d'extraordinària bellesa lingüística «també» pel català que fan servir, però no em van portar a imaginar una dimensió de la llengua que anés més enllà de la seva representació escrita. Òbviament, presentaven una mena de qüestions i dificultats en el moment de passar-les a l'italià. En el primer cas, emergia la linearitat d'una òpera prima feta per períodes breus i color local amb una complaent abundància de tractes varia-

cionals i nombroses insercions de composicions en rima. En el cas de Bonet, sobresortia l'aspecte obscur d'un llenguatge marcat per associacions sorprenents i solucions metafòriques complicades de cara a una comprensió immediata. En canvi, l'element que domina el territori de *Borja Papa* —publicat el 1996, a tall d'homenatge al final de segle postmodern— és el d'una obra en què el flux del relat és desigual i interromput; i, d'altra banda, no deu ser casualitat que es tracti d'una autobiografia fictícia o novel·lada.

Nancy De Benedetto